Ons Water in Nederland

nieuw Nationaal Waterplan 2016-2021

‘Verbind ruimtelijke opgaven en wateropgaven’ 3
Nederland Waterland 7
Trends in water 9
Ambitie 1: De veiligste delta in de wereld 11
Ambitie 2: Schoon water, genoeg water 13
Ambitie 3: Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten 17
Ambitie 4: Gidsland voor watermanagement 19
Ambitie 5: Nederlanders waterbewust 21
Werken aan ons water 23

‘Verbind ruimtelijke opgaven en wateropgaven’

We staan er wereldwijd bekend om: Nederlanders hebben in dit kwetsbare, laaggelegen waterland een bloeiende economie en een welvarende samenleving opgebouwd. Dat is zo goed gelukt, dat we het heel vanzelfsprekend vinden. Maar dat is het niet: honderden mensen zijn er dagelijks voor in touw. Dijken controleren, rivieren verruimen, waterlopen uitbaggeren, de riolering op orde houden, vuil water zuiveren, de kust versterken met extra zand en ga zo maar door. Bij elkaar geven we er in Nederland ongeveer € 7 miljard per jaar aan uit.

Geen luxe maar noodzaak

Duitsland, Engeland, de Verenigde Staten: verschillende westerse landen werden de afgelopen jaren getroffen door overstromingen. De beelden laten zien dat een overstroming nog altijd een ramp is, net als in Nederland in 1953. Er zijn slachtoffers te betreuren, de schade is immens. Mensen verliezen hun huis, hun werk, hun leefomgeving. De samenleving raakt ontwricht. De stad New Orleans is tien jaar na de grote overstroming nog steeds in opbouw.

Goede bescherming tegen overstromingen is geen luxe, maar noodzaak. Ook het bestrijden van wateroverlast en werken aan schoon en genoeg zoetwater zijn noodzakelijk voor onze gezondheid, de natuur en de economie.

Middelwaard

Waterbewust met ruimtelijke opgaven

Klimaatverandering heeft grote gevolgen in deze kwetsbare delta: hogere stormvloeden op zee, meer water door de rivieren, vaker stortbuien, hitte en droogte. We hebben sterkere dijken en bredere rivieren nodig, en meer mogelijkheden om regenwater vast te houden op de plaatsen waar het valt. Dat kost veel geld en veel ruimte.

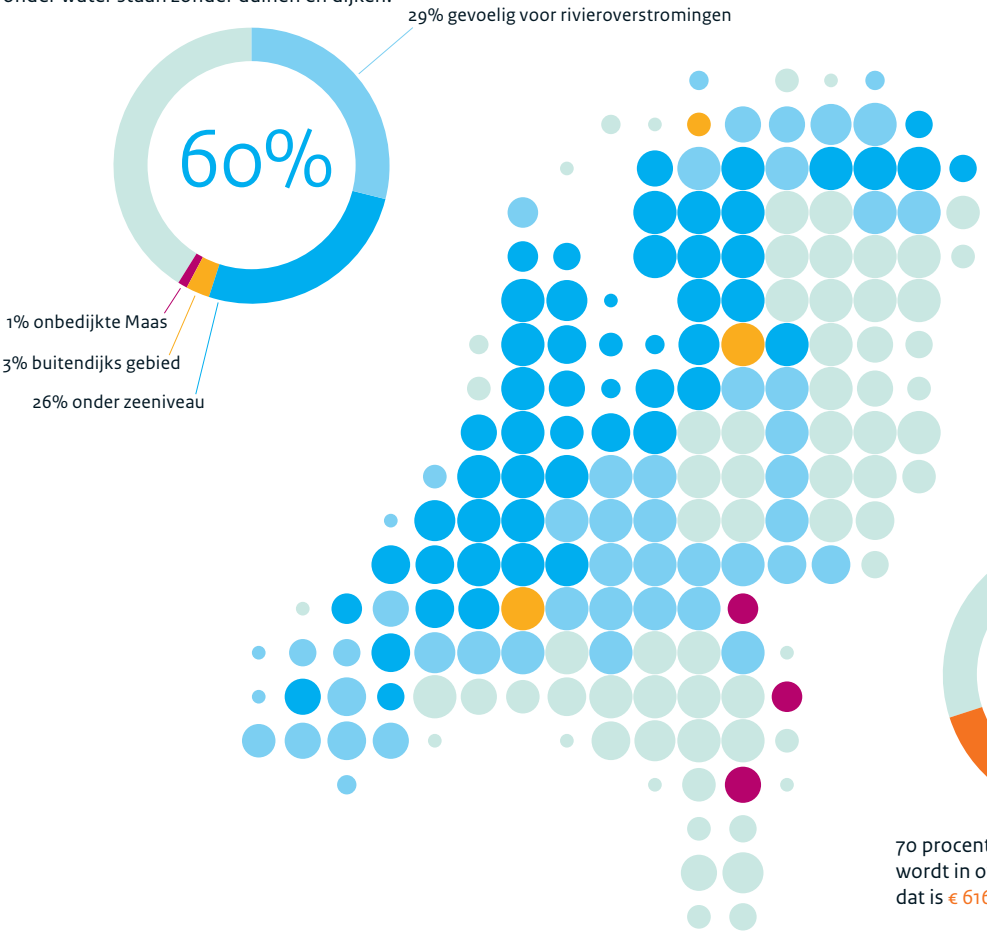
Als we veilig en comfortabel in onze delta willen blijven wonen en werken, is het nodig wateropgaven en andere ruimtelijke opgaven te combineren waar het kan: dijkversterkingen met natuurontwikkeling, bestrijding van wateroverlast met stedelijke herinrichting, betere zoetwateraanvoer met zuinig gebruik in de regio. Dat kan als overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen samen de kansen verkennen en benutten.

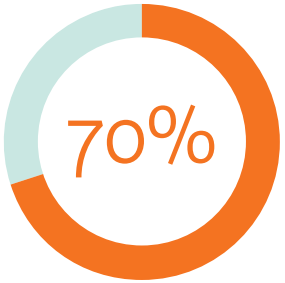
Als iedereen waterbewust werkt aan de inrichting van Nederland, blijft onze delta op een betaalbare manier veilig, klimaatbestendig én aantrekkelijk. Dat is de kern van het nieuwe Nationaal Waterplan.

Melanie Schultz van Haegen
minister van Infrastructuur en Milieu

Waterfeiten

60 procent van Nederland zou regelmatig onder water staan zonder duinen en dijken.

70 procent van het Bruto Nationaal Product wordt in overstroombare gebieden verdiend, dat is € 616.000.000.000 per jaar.

Meer dan de helft van de inwoners woont in overstroombare gebieden (🧍 = 100.000 mensen).

Nederland Waterland

Feiten over water

- Zonder sterke dijken staat 60% van Nederland regelmatig onder water.
- In dat gebied wonen 9 miljoen mensen.
- 70% van ons Bruto Nationaal Product wordt daar verdiend.
- Het water in sloten, meren, rivieren en de zee is niet altijd schoon genoeg om in te zwemmen, voor de drinkwaterbereiding en voor productieprocessen.
- 16% van de economie is afhankelijk van genoeg zoetwater.
- Deze waterafhankelijke sectoren zijn goed voor een omzet van ruim € 193 miljard per jaar.

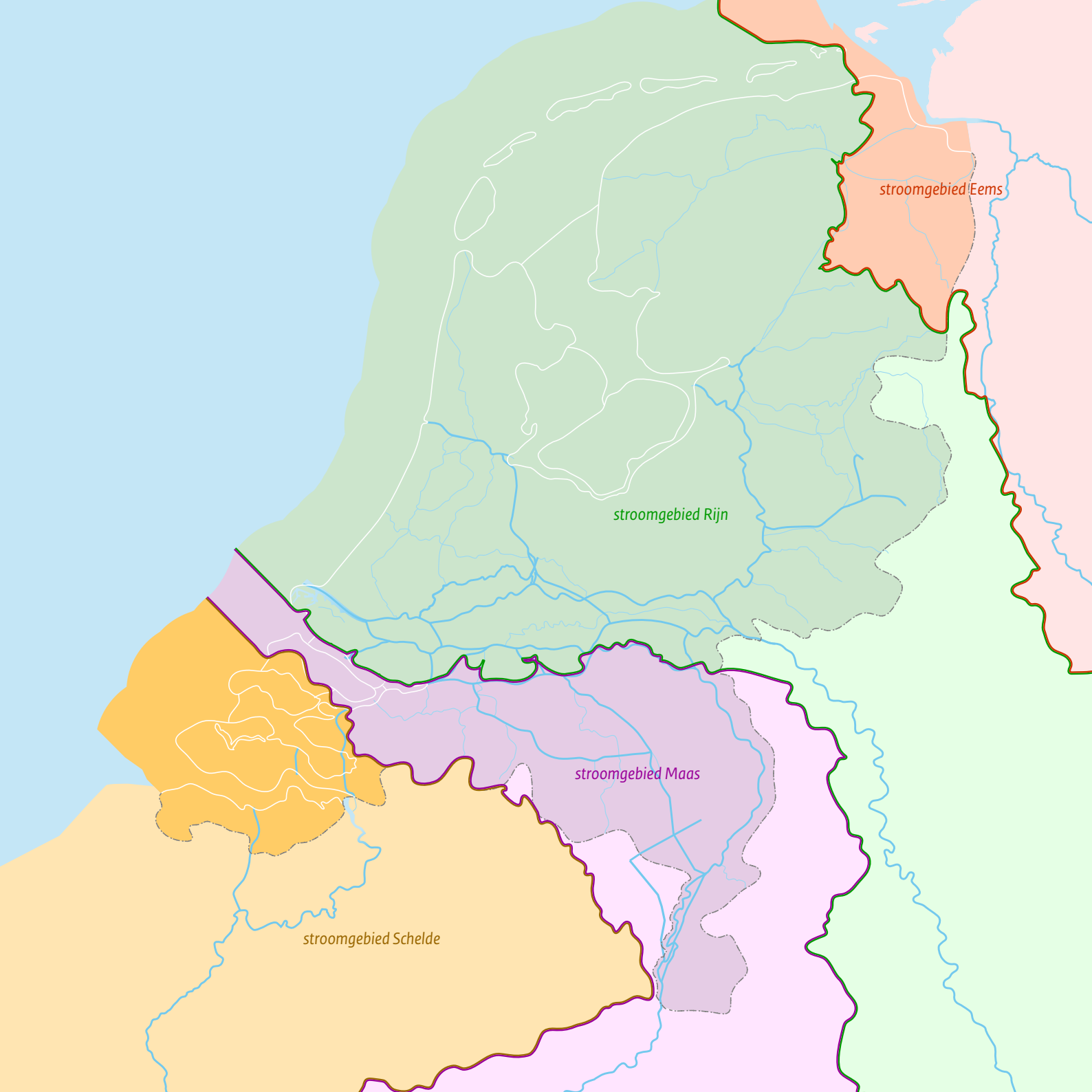
Vijf ambities

Nederland heeft een nieuw Nationaal Waterplan. Het doel is onze veiligheid en gezondheid, de leefomgeving en de economie te versterken met klimaatbestendig watermanagement.

Vijf ambities staan centraal:

1 Nederland blijft de veiligste delta in de wereld.
2 Nederlandse wateren zijn schoon en gezond en er is genoeg zoetwater.
3 Nederland is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht.
4 Nederland is en blijft gidsland voor watermanagement.
5 Nederlanders leven waterbewust.

Voor deze ambities staat iedereen aan de lat die werkt aan de ruimtelijke inrichting van Nederland: alle overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen.

stroomgebied Eems
stroomgebied Rijn
stroomgebied Maas
stroomgebied Schelde

Trends in water

Ruimte en water verbinden

Inrichtingsmaatregelen voor de wateropgaven en andere ruimtelijke opgaven raken steeds meer verweven. Geen wonder, want ingrepen als dijkversterkingen en het vasthouden van regenwater hebben grote impact op de leefomgeving, in steden en in landelijk gebied. Andersom hebben ingrepen voor stadsontwikkeling, infrastructuur, energievoorziening, natuur en landbouw vaak grote gevolgen voor waterveiligheid en waterkwaliteit. Daarom zoeken overheden steeds vaker naar gecombineerde oplossingen door de opgaven te verbinden, in de planvorming en in de uitvoering.

Co-creatie in het waterbeleid

De afgelopen vijf jaar hebben overheden, bedrijven en kennisinstellingen intensief samengewerkt in het Deltaprogramma. Samen hebben zij aan adviezen over waterveiligheid, zoetwatervoorziening en ruimtelijke adaptatie gewerkt die in heel Nederland groot draagvlak genieten. Het kabinet heeft de hoofdlijnen daardoor in korte tijd kunnen overnemen in het rijksbeleid: een vorm van co-creatie in het waterbeleid. Intensieve samenwerking blijft ook bij de uitvoering van het beleid nodig, omdat water aan zo veel andere belangen raakt. Alle overheden (gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk), het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties hebben een rol.

Solidair met water in de EU

Water kent geen grenzen. Daarom hebben de landen van de EU afgesproken dat zij samen plannen maken voor de waterveiligheid en de waterkwaliteit in een stroomgebied. De landen stemmen onderling af welke doelen ze nastreven en welke maatregelen ze inzetten. De afspraak is dat de landen onderling solidair zijn: ze treffen geen maatregelen die de waterveiligheid of de waterkwaliteit in het buurland slechter maken. Vooral voor Nederland is dat belangrijk, omdat onze delta aan het einde van de stroomgebieden van Rijn, Maas, Eems en Schelde ligt. De landen werken volgens drie Europese richtlijnen: de Richtlijn Overstromingsrisico's (waterveiligheid), de Kaderrichtlijn Water (waterkwaliteit) en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (het zeemilieu).

Wateragenda Zwolle

33 partijen hebben de Strategische Wateragenda Zwolle ondertekend. Zij willen slim samenwerken om de stad klimaatbestendig, groener en aantrekkelijker maken. Tot de ondertekenaars behoren de provincie, gemeenten, waterschappen, veiligheidsregio, kennisinstellingen, (buurt)verenigingen, ondernemers, maatschappelijke instellingen en een bank.

Ambitie 1

De veiligste delta in de wereld

Nederland is de afgelopen vijftig jaar kwetsbaarder geworden voor overstromingen: er zijn meer mensen en economische waarden te beschermen. Door klimaatverandering neemt de kwetsbaarheid verder toe.

De inzet van het nieuwe Nationaal Waterplan is: Nederland is en blijft de veiligste delta in de wereld. In 2050 is de bescherming tegen overstromingen nog beter. Op en rond de waterkeringen komen meer mogelijkheden voor andere ruimtelijke opgaven.

Nog veiliger in 2050

Dijken en andere waterkeringen beschermen grote delen van Nederland tegen overstromingen. Het kabinet gaat de normen voor waterkeringen vernieuwen. Iedereen in Nederland krijgt dezelfde veiligheid als basis. Waar veel slachtoffers kunnen vallen of grote economische schade kan ontstaan, zoals langs de grote rivieren, is voor meer veiligheid gekozen. Dat geldt ook voor plaatsen waar vitale of kwetsbare functies staan, zoals de kerncentrale in Borssele. In 2017 staan de nieuwe normen in de wet; in 2050 zijn ze overal bereikt. Daar is bijna € 20 miljard voor nodig.

Het nieuwe veiligheidsniveau komt tot stand met dijkversterkingen, rivierverruiming, zandsuppleties en verbeteringen van stormvloedkeringen. Om de kosten en het ruimtebeslag te beperken is het wenselijk zoveel mogelijk combinaties te maken met andere ruimtelijke ontwikkelingen. Dat vraagt alertheid en inzet van alle overheden. Waar dijkversterkingen of andere ingrepen voor de waterveiligheid nodig zijn, verkennen de overheden samen of combinaties met andere ontwikkelingen in het gebied mogelijk zijn. In 2017 vindt een evaluatie van deze nieuwe werkwijze plaats.

Nieuwe kansen rond waterkeringen

Het kabinet wil op en nabij de waterkeringen vaker plaats maken voor andere ontwikkelingen, zoals natuur, duurzame energieopwekking en energieopslag. In 2015 onderzocht het Rijk welke mogelijkheden en onmogelijkheden er binnen de regelgeving bestaan voor duurzame energie op en rond waterkeringen. Voorwaarde is dat de veiligheid niet in het geding komt. Ook komen er meer mogelijkheden voor nieuwe bebouwing langs de kust. Inbreng van bedrijven, adviesbureaus en universiteiten, gemeenten, provincies en waterkeringbeheerders is nodig om tot creatieve oplossingen te komen.

Klimaatdijk Tiel

Tiel krijgt een dijk die hoger, breder en glooiender is dan gewoonlijk. De voordelen: minder wateroverlast in Tiel, op de extra sterke dijk kunnen zelfs woningen staan en Tiel blijft ook veilig als het klimaat verandert. Waterschap Rivierenland, gemeente Tiel, provincie Gelderland en Dienst Landelijk Gebied hebben samen het plan gemaakt.

Waterkering en duurzame energie

Rijkswaterstaat verkent de komende jaren kansen voor duurzame energieopwekking rond waterkeringen: windturbines op de Krammersluizen, een getijdecentrale in de Brouwersdam, energie uit de biomassa op waterkeringen, zonnecellen op kunstwerken. Overheden en marktpartijen kunnen zelf ook initiatieven nemen in overleg met de beheerder van de waterkering.

Natuurlijke dijkversterking

De Prins Hendrikdijk op Texel wordt niet met steen versterkt, maar met zand. Dat is duurder, maar geeft voordelen voor de natuur. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, provincie Noord-Holland, gemeente Texel en het Waddenfonds betalen eraan mee.

Waterfeiten

De waterafhankelijke sectoren van Nederland hebben een omzet van € 193 miljard per jaar.

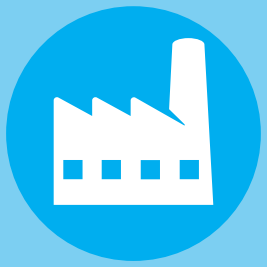

€ 193.000.000.000
per jaar

16 procent van de Nederlandse economie is afhankelijk van schoon en genoeg zoetwater.

In Nederland is er soms te weinig zoetwater:

voor productieprocessen

voor landbouw

voor natuur

voor scheepvaart

voor drinkwatervoorziening

voor waterbeheer

Ook is het water in sloten, meren, rivieren en de zee niet altijd schoon genoeg:

voor zwemmen

voor drinkwaterbereiding

Ambitie 2
Schoon water, genoeg water

Iedere zomer moeten gemeenten zwemwaterlocaties sluiten, omdat het water blauwalgen bevat die gevaarlijk voor de gezondheid zijn. Te veel meststoffen in het water is een van de oorzaken. Minder zichtbaar maar ook ongezond zijn de toenemende hoeveelheden geneesmiddelen en micropastics in het water. De EU-landen hebben samen doelen voor de waterkwaliteit afgesproken in de Kaderrichtlijn Water. In 2027 moeten alle wateren hieraan voldoen. Ook in Nederland is er nog een flinke slag te slaan. Daarnaast krijgen we in Nederland waarschijnlijk vaker te maken met lange droge perioden, waarbij er niet genoeg water is voor alle grote watergebruikers.

De inzet van het nieuwe Nationaal Waterplan is: in 2027 zijn ook de meest hardnekkige problemen met de waterkwaliteit én nieuwe stoffen zoals microplastics opgelost. In 2018 is het aantal plaatsen met te veel bestrijdingsmiddelen met 50% afgenomen en in 2023 met 90% (ten opzichte van 2013). Daarnaast werken overheden en grote watergebruikers samen aan genoeg zoetwater in droge perioden.

Blijven werken aan hardnekkige problemen

De Nederlandse wateren zijn de afgelopen jaren veel schoner geworden, maar meststoffen en bestrijdingsmiddelen vormen een hardnekkig probleem. Deze stoffen belemmeren een gezonde ontwikkeling van planten en dieren in het water en maken de drinkwaterbereiding lastig. Kant-en-klare oplossingen zijn er nog niet. Overheden, agrariërs, drinkwaterbedrijven en kennisinstellingen kunnen nieuwe maatwerkoplossingen verkennen door de krachten te bundelen.

Actieplan Bodem & Water Flevoland

LTO Noord, Waterschap Zuiderzeeland en provincie Flevoland willen de bodemvruchtbaarheid, de waterkwaliteit en de beschikbaarheid van water verbeteren. Met het Actieplan Bodem & Water stimuleren zij de uitwisseling van kennis en nieuwe toepassingen tussen agrariërs, waterbeheerders, kennisinstellingen en bedrijven, bijvoorbeeld met demonstraties van nieuwe technieken.

Aandacht voor nieuwe stoffen

De laatste jaren zijn er nieuwe problemen met de waterkwaliteit bij gekomen. Het water in sloten, meren en rivieren bevat steeds meer medicijnresten en kleine stukjes plastic (microplastic). Deze nieuwe verontreinigingen vormen een risico voor de natuur, de gezondheid en economische processen. Het is belangrijk zo veel mogelijk te voorkomen dat deze stoffen in het water belanden. Dat vraagt inzet van bijvoorbeeld zorginstellingen en industrieën. Alle overheden kunnen dit stimuleren. In aanvulling daarop passen het Rijk, de waterschappen en de drinkwaterbedrijven de waterzuiveringsinstallaties aan. Landen rond de Noord-Europese zeeën maken samen afspraken over het terugdringen van zwerfvuil in zee.

Genoeg zoetwater, zuinig gebruik

Genoeg zoetwater op de juiste plaats. Dat is van groot belang voor onze economie en maatschappij. Door klimaatverandering kan vaker watertekort optreden. Het Rijk gaat een aantal aanvoerroutes van zoetwater verbeteren. Daarnaast gaan Rijkswaterstaat, waterschappen, provincies en gemeenten samen per regio inzicht geven in de kans op watertekort. In 2021 is dat voor alle gebieden gedaan. Grote watergebruikers, zoals landbouw, industrie, natuur, waterbeheer, scheepvaart en drinkwatervoorziening, kunnen met die kennis maatregelen treffen om minder kwetsbaar te worden voor watertekorten. De overheden kunnen dat ondersteunen door innovaties voor zuinig watergebruik te stimuleren.

Demo-site ziekenhuis Sneek

Bij het Antonius Ziekenhuis in Sneek kunnen bedrijven innovatieve technologieën testen om het afvalwater van het ziekenhuis schoner te maken, bijvoorbeeld door geneesmiddelen uit urine te halen. De demo-site is een initiatief van Wetterskip Fryslân, gemeente Súdwest-Fryslân, een kennisinstelling, een zorggroep en een ingenieursbureau.

Klimaatpilot Zuidwestelijke Delta

Provincie Zeeland, waterschap, gemeenten, Evides, ZLTO en andere partijen hebben de Proeftuin Zoet Water opgericht. Daar verkennen zij hoe Zeeland het regenwater beter kan benutten en de zoetwatervraag kan verminderen, bijvoorbeeld door water te conserveren en gewassen bestand te maken tegen zouter water (veredeling).

Water en ruimte verbinden

Inpassen - bijvoorbeeld dijkversterking, rekening houdend met bestaand gebruik

Rivierverruiming - in plaats van dijkversterking

Meekoppelen - met beperkte uitbreiding van gebruiksfuncties

Integrale gebiedsontwikkeling - met grootschalige uitbreiding van gebruiksfuncties

Slimme combinaties - toepassing meerlaagsveiligheid

Ambitie 3

Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten

Hoe goed we ons ook beschermen, een overstroming is nooit uit te sluiten. Door klimaatverandering krijgen we bovendien vaker te maken met hevige regenval, droogte en hitte. De schade houden we beperkt door er bij de inrichting rekening mee te houden.

De inzet van het Nationaal Waterplan is: Nederland is minder kwetsbaar voor water en klimaatverandering. Uiterlijk in 2020 is klimaatbestendig en waterrobuust inrichten onderdeel van het beleid en handelen.
Op www.ruimtelijkeadaptatie.nl staat een handreiking.

Beter bestand tegen water en klimaatverandering in 2050

Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben afgesproken dat zij de inrichting van Nederland beter bestand maken tegen overstromingen, wateroverlast, hitte en droogte. Ze combineren dat zo veel mogelijk met andere werkzaamheden, zoals de vervanging van de riolering, herontwikkeling van stedelijk gebied en bedrijventerreinen en natuurontwikkeling. Bij nieuwe ontwikkelingen toetsen zij vooraf of het risico toeneemt. De watertoets is daar een belangrijk instrument voor. Het Rijk zorgt ervoor dat de watertoets zijn wettelijke status behoudt.

Speciale aandacht voor vitale en kwetsbare functies

Ziekenhuizen, energiecentrales, drinkwateraanvoer, noodcommunicatiesystemen voor de rampenbeheersing en andere zogenoemde ‘vitale functies’ moeten tijdens een overstroming blijven functioneren. Dat is van levensbelang. Het Rijk zorgt ervoor dat de nationale vitale functies uiterlijk in 2050 beter bestand zijn tegen een overstroming. Hetzelfde gebeurt voor kwetsbare functies die bij een overstroming ernstige schade kunnen veroorzaken aan de gezondheid of aan het milieu, zoals onderdelen van de afvalwaterketen.

Kraanbolwerk klimaatbestendig

Zwolle gaat het voormalige bedrijventerrein Kraanbolwerk *deltaproof* inrichten. Als de kade van het terrein onder water staat, blijven de nieuwe woningen droog en zijn ze bereikbaar via een hooggelegen route. De parkeergarage is waterdicht af te sluiten. Waterschap, gemeente en provincie hebben inspiratie opgedaan in *Hafencity* Hamburg.

Westpoort Amsterdam

Het Amsterdamse havengebied Westpoort huisvest een groot aantal vitale en kwetsbare functies, zoals een elektriciteitscentrale, opslag van benzine en datacenters. Als dit gebied overstroomt, heeft dat grote gevolgen voor de stroomvoorziening, de kerosinetoevoer van Schiphol en de telecommunicatie. De gemeente, het waterschap, de provincie en het Rijk hebben scenario’s onderzocht om deze vitale functies minder kwetsbaar te maken.

Ambitie 4
Gidsland voor watermanagement

Nederland staat wereldwijd bekend om zijn vooruitstrevende waterbeheer. Dat is goed voor de Nederlandse economie. De deltawerken trekken nog steeds buitenlandse delegaties die oplossingen zoeken voor hun eigen wateropgaven. Ook de manier waarop Nederland de waterwerken in het verleden heeft weten in te passen in de ruimtelijke ordening is internationaal uniek.

De inzet van het nieuwe Nationaal Waterplan is dat Nederland wereldwijd koploper op het gebied van watermanagement blijft door de kennis internationaal uit te dragen.

Kennis uitdragen en vergroten

De Nederlandse Topsector Water bestaat uit de waterbeheerders en bedrijven, ingenieursbureaus en kennisinstellingen die werkzaam zijn in de watersector. Door gezamenlijk op te treden, heeft de topsector in het buitenland meer effect bij internationale hulp, in de handel en bij kennisontwikkeling. Het kabinet benut alle kansen om tijdens buitenlandse missies de topsector voor het voetlicht te brengen. De Nederlandse watersector wordt mede daardoor regelmatig gevraagd om te adviseren over waterproblemen in het buitenland en doet daar weer nieuwe kennis op. Op deze manier kan de watersector zijn voorsprong verder vergroten en tot nieuwe innovaties komen die ook in ons land toepasbaar zijn. Regio's die innovaties toepassen, kunnen daarmee de lokale economie stimuleren. Zo trekt het strand bij Ter Heijde sinds de aanleg van de zandmotor internationale delegaties op het gebied van watermanagement en extra veel recreanten.

Bring in the Dutch

De deltacommissaris heeft de afgelopen jaren in verschillende internationale fora toegelicht hoe Nederland stap voor stap wil inspelen op klimaatverandering ('adaptief deltamanagement'). Deze aanpak geniet in het buitenland veel aanzien. Verschillende landen werken nu met hulp van Nederland aan een eigen Deltaplan.

In 2012 heeft de orkaan Sandy grote schade veroorzaakt langs de oostkust van de Verenigde Staten, onder meer in New York. Op initiatief van een Nederlander en met Nederlandse kennis heeft de Amerikaanse regering de prijsvraag 'Rebuild by Design' ingesteld. Teams konden plannen indienen om de getroffen gebieden bestand te maken tegen klimaatverandering.
En maar liefst twee derde van de winnende teams is Nederlands.

ons water in Nederland
Vul hier je locatie in
Kies een locatie
Schoon, veilig en voldoende water zijn niet vanzelfsprekend
ons water en jouw NAP
Een kwart van Nederland ligt onder zeeniveau. Vul je postcode in en bekijk hoe hoog of laag jij woont.

Ambitie 5
Nederlanders waterbewust

Water geeft welvaart, maar maakt ons ook kwetsbaar. We leven in de veiligste delta ter wereld, maar er kán een overstroming optreden. Stevige regenbuien zorgen van tijd tot tijd plotseling voor wateroverlast. En in droge zomers kan zelfs ons waterrijke land tekort aan water hebben. Overstromingen, wateroverlast en watertekort zullen vaker optreden als het klimaat verandert. Aandacht voor ons water moet daarom weer vanzelfsprekend worden.

De inzet van het nieuwe Nationaal Waterplan is: in 2021 zijn overheden, bedrijven en bewoners zich meer bewust van de kansen en bedreigingen van water in hun omgeving. Ons water vraagt waterbewuste Nederlanders.

Ons Water

Veilig, schoon en voldoende water: dat gaat niet vanzelf. Nederland moet er continu aan werken. De Nederlandse overheden en waterbedrijven laten met hun gezamenlijke publieks-communicatie Ons Water zien wat er - dag in dag uit - allemaal gebeurt, wat er nodig is voor de toekomst en wat mensen kunnen doen. Op de website www.onswater.nl vinden bezoekers informatie, verhalen en tips, die ze ook kunnen selecteren op postcodeniveau.

Bij de website hoort de app ‘Overstroom ik?’. Daarmee kan iedereen in Nederland zien hoe hoog het water bij een grote overstroming komt te staan in zijn of haar woon-omgeving. De app geeft aan wat in zo’n geval verstandig is: een veilige plaats in de buurt zoeken of weggaan. Met Ons Water werken de water-partners aan een meerjarige opbouw van het waterbewustzijn bij het Nederlandse publiek.

Werken aan ons water

Met het nieuwe Nationaal Waterplan wordt Nederland veiliger, aantrekkelijker en economisch sterker. Het kabinet zet zich hier volop voor in. Om de plannen echt waar te kunnen maken, is ook de inzet van andere partijen nodig: gemeenten, provincies en waterschappen, bouwbedrijven en adviesbureaus, agrariërs, drinkwaterbedrijven en natuurbeheerders, ziekenhuizen, universiteiten en hogescholen.

Samen betalen, samen plannen maken

Nederland heeft een nationaal fonds voor watermanagement: het Deltafonds. Tot en met 2028 is in dit fonds ruim € 1 miljard per jaar aan rijksgeld beschikbaar voor investeringen in waterveiligheid, waterkwaliteit en zoetwatervoorziening. Ook waterschappen, gemeenten, provincies en drinkwaterbedrijven dragen bij aan het watermanagement met hun eigen budget. Het Nederlandse watermanagement is daarmee financieel goed ingebed, maar de opgaven zijn ook groot.

Om veilig en comfortabel te kunnen blijven leven in onze delta zijn gecombineerde oplossingen nodig voor wateropgaven en andere ruimtelijke opgaven. Dat vraagt van overheden en andere partijen dat zij hun plannen, projecten en financieringswijzen op elkaar afstemmen. Het Rijk stelt in 2018 een integrale visie op de fysieke leefomgeving op: de Nationale Omgevingsvisie.

Blijven innoveren

Het is voor iedereen goed om de kosten én het ruimtebeslag van watermaatregelen te beperken. Dat kan door slimme combinaties te zoeken van water, wonen, infrastructuur, duurzame energie en natuur. Zo blijft Nederland innoveren en maken we onze positie als gidsland voor water en ruimtelijke planning opnieuw waar.

Colofon

Vormgeving	CO3
Fotografie	Tineke Dijkstra
	Rebuild by Design New York (p. 18)
Cartografie	Posad Spatial Strategies
Illustraties	Rikkers Infographics
Tekst	Met Andere Woorden, Arnhem
Druk	Grafisch Goed

verder met ons water

Ons Water is de publiekscampagne om Nederlanders meer waterbewust te maken. We zijn nooit klaar met ons water. Kijk op www.onswater.nl voor informatie, verhalen en tips. Ons Water is een initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Rijkswaterstaat, Unie van Waterschappen, IPO, VNG, Vewin en Deltaprogramma.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag
www.rijksoverheid.nl/ienm

December 2015